Triada ardeleană - Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior - în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş

MONICA AVRAM
Biblioteca Judeţeană Mureş

Şcoala Ardeleană reprezintă cu siguranţă unul dintre momentele semnificative ale istoriei românilor, cu consecinţe profunde şi de durată asupra dezvoltării istorice şi spirituale ulterioare. A impus o nouă viziune asupra istoriei, asupra culturii şi cuvântului scris, conferind cărţii un rol dintre cele mai importante; astfel, cartea nu mai este percepută ca un obiect cu o valoare pur materială, ci primează importanţa sa spirituală, fiind considerată în epocă drept metoda cea mai eficace de instruire şi educaţie datorită caracterului său de intimitate, de contact imediat şi repetabil.[1]

Importanţa cărţii, precum şi primele definiţii ale sale sunt oferite de reprezentanţii Şcolii Ardelene la cumpăna secolelor XVIII - XIX; astfel, în opinia lui Samuil Micu, intelectualii, cărturarii români au nevoie de „*cartea care să li lumineze mintea şi să înţeleagă şi ei ce e bun şi priincios*", în vreme ce Petru Maior cere „*cărţi ... pentru luminarea a tot neamul românesc.*"[2]

Cartea devine prin urmare un obiect esenţial de preocupare, un mod prolific de ridicare a neamului. O adevărată apologie a cărţii face în acest sens şi Constantin Diaconovici-Loga: „*spre luminarea neamului sunt de lipsă ... cărţi: acestea trebuie tipărite, care cu cheltuială se face. Acum cine să dea cheltuială? Zic: toţi dimpreună să dăm că toţi laolaltă facem un neam; apoi vedem că neamului e de lipsă lumina; aşa toţi din puterile sale să dea*

[1] A. Marino, ***Iluminismul românesc: idei despre carte, editură, lectură***, în ***Limbă şi literatură***, nr. 4, 1977, p. 419.

[2] ***Ibidem***, p. 420.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

daruri, ca să ajute neamul, toţi acum să se apuce de lucru, că au sosit primăvara luminii neamului românesc; aicea: unii să aducă ajutori cu învăţături, alţii cu sfătuirea, alţii cu ajutorinţele cheltuielilor, toţi dintre ale sale puteri să aducă jertfe pe altarul neamului."[3]

În mod firesc, pe această linie „a jertfirii pe altarul neamului" se înscriu preocupările celor mai de seamă cărturari români ai timpului, cei care prin întreaga lor activitate de istorici, scriitori, traducători, dascăli, cenzori ai cărţilor româneşti au dat numele unei epoci, la care se raportează, în fapt, întreaga noastră istorie. Cu o vastă cultură dobândită în ambianţa mediilor universitare de la Roma şi Viena şi în urma contactelor cu intelectualitatea occidentală, corifeii români au reuşit să facă trecerea spre scrisul istoric modern şi să proiecteze imaginea istoriei româneşti în cadrul mai larg al istoriei europene.[4] Prin intermediul lor, vor pătrunde în cultura română ideile fundamentale ale iluminismului european, care vor constitui fundamentul modernizării societăţii româneşti.

Lucrarea de faţă nu-şi propune o evaluare din punct de vedere istoric sau filologic a lucrărilor Şcolii Ardelene aflate în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş; nu va pune în discuţie valoarea intrinsecă a textelor, care reprezintă de altfel obiectul cercetării a numeroase studii şi lucrări, elaborate de istorici, cercetători şi lingvişti de prestigiu din ţară şi străinătate; nu va pune sub semnul întrebării veridicitatea sau consistenţa argumentelor prezentate sau importanţa învăţăturilor religioase şi morale pentru ridicarea spirituală a omului de rând. Lucrarea îşi propune doar o trecere în revistă a lucrărilor „triadei ardelene" - Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior, aflate în Biblioteca Judeţeană Mureş, cu prezentarea particularităţilor de exemplar.

De ce doar triada Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior? De ce nu şi I. Budai Deleanu sau Molnar Piuariu? Pentru că cei trei cărturari

---

[3] ***Ibidem***, p. 421, apud C. Diaconovici-Loga, ***Chiemare la tipărirea cărţilor româneşti***, Buda, 1821, p. 8.

[4] P. Teodor, ***Introducere în istoria istoriografiei din România***, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002, p. 82.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

reprezintă, de departe, o epocă distinctă în devenirea noastră naţională. Conduşi de frumosul crez iluminist, exprimat de Micu, că „*prin învăţătură se câştigă înţelepciune şi prin înţelepciune se dobândeşte fericirea,*”[5] cei trei cărturari s-au implicat fără rezerve în lupta pentru emanciparea naţională a românilor transilvăneni. După cum observa şi Blaga, corifeii Şcolii Ardelene s-au simţit „*chemaţi să împlinească năvalnic ceea ce istoria neglijase vreme de o mie de ani. Ei aveau conştiinţa că pun pârghia ca să se înalţe la nivelul de lumină al secolului un masiv de munţi cufundat în tenebre. O lume întreagă a spiritului trebuia clădită la repezeală, ca să răscumpere istoria pierdută.*”[6]

Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior nu au fost legaţi doar în planul intelectual al luptei naţionale; nu au fost legaţi doar prin faptul că au reuşit să demonstreze, cu argumente ştiinţifice, latinitatea limbii şi a poporului, vechimea şi permanenţa românească pe aceste teritorii, continuând astfel demersul cantemirian; nu sunt legaţi doar prin crezul comun al necesităţii ridicării nivelului de cultură al românilor, ca fundament al emancipării politice. Dincolo de toate acestea, ei sunt legaţi prin asemănările din planul vieţii personale, mult prea numeroase pentru a fi trecute cu vederea: studiile de la Blaj, bursa în străinătate, revenirea la Blaj şi încercările de revigorare a învăţământului românesc, conflictul cu episcopul Ion Bob şi încercarea de a părăsi ordinul monahal, legăturile strânse din anii de studiu, cu Maior ca discipol al mai vârstnicului Micu,[7] frumoasa prietenie şi colaborare dintre Şincai şi Micu la tipografia de la Buda, precum şi continuitatea asigurată de Maior şi multe altele.

---

[5] Idem, ***Sub semnul luminilor. Samuil Micu***, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 105.

[6] L. Blaga, ***Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea***. Ediţie îngrijită de G. Ivaşcu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966, p. 129.

[7] I. Nistor, ***Petru Maior - cuget şi acţiune***, în ***Vatra***, an IV, nr. 7, 20 iulie 1974, p. 14.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

Ţinând seama de toate aceste aspecte, am considerat oportun să rezumăm această lucrare doar la prezentarea operelor semnate de cei trei cărturari, prezentare care va respecta ordinea cronologică a publicării.

În colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş există două exemplare din prima gramatică românească, ***Elementa linguae daco-romanae sive valachicae***. Iniţiativa unei astfel de lucrări i-a aparţinut lui Samuil Micu, datorită eforturilor căruia s-a reuşit publicarea primei ediţii la Viena, în 1780, într-un moment în care el revine în capitala imperială, după ce a oscilat timp de mai mulţi ani între Viena şi Blaj.[8] Redactată după modele din epocă şi având la bază sugestiile gramaticii lui Georgius Nagy, ***Elementa...*** reflectă orientarea spre studiul limbilor naţionale şi se înscrie în mişcarea gramatică a Şcolii Ardelene, chemată să consolideze ideea originii latine a limbii şi poporului român.[9] Scopul său declarat - după cum afirmă Gheorghe Şincai, semnatarul prefeţei - este acela de „*a servi utilitatei publice şi să împlinim dorinţele alumnilor romîni din Colegiul grecesc de la Sf. Barbara, cari, precum sunt foarte amatori de erudiţie, nu numai de mult au cerut de la noi să edităm acest opuscul, ci în multe ne-au şi ajutat*."[10] Totodată, este o lucrare utilă celor care ar putea avea legături comerciale cu românii sau celor care călătoresc în zonele locuite de aceştia.[11]

Cele două exemplare din bibliotecă sunt din ediţii diferite: Viena, 1780 şi Buda, 1805, dar sunt menţionate în documentele interne ca făcând parte din acelaşi stoc de cărţi. Sunt înregistrate în anul 1980, însă alte date mai complete referitoare la proveniența lor nu au mai fost semnalate. Se menţionează însă preţul plătit pentru achiziţionarea acestei valoroase lucrări: 600 de lei pentru exemplarul de la Viena şi 100 de lei pentru cel de la Buda.

---

[8] P. Teodor, ***Sub semnul luminilor ...***, p. 91.

[9] ***Ibidem***, p. 157. Vezi în acest sens şi S. Micu, G. Şincai, ***Elementa linguae daco-romanae sive valachicae***. Studiu introductiv, traducerea textelor şi note de M. Zdrenghea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.

[10] P. Teodor, ***Sub semnul luminilor...***, p. 105.

[11] G. Ploeşteanu, ***Gheorghe Şincai, 225 de ani de la naştere***, în ***Vatra***, an 9, nr. 2, 20 februarie 1979, p. 9.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

Exemplarul din prima ediţie - cu titlul complet ***Elementa linguae daco-romanae sive valachicae. Composita ab Samuele Klein de Szad, Ord. S. Basilii M. In Collegio graeci ritus catholicorum Vindobonensi ad S Barbaram ephemerio: locupletata vero, et in hunc ordinem redacta a Georgio Gabriele Sinkai ejusdem ordinis, AA. LL. Phil. Et SS. Th. D. Vindobonae, Typ. Josephi Nob. de Kurzböck, M DCC LXXX***[12] are nr. de inventar 54.323 şi este destul de redusă ca dimensiuni: 17,7 X 11 cm; este scrisă pe 30 de rânduri, iar oglinda paginii măsoară 14,5 X 7,5 cm /8/ + 100 pagini. Textul este scris doar cu culoare neagră şi s-au folosit puţine ornamente tipografice. Legătura din carton s-a păstrat destul de bine, fiind compromisă doar puţin la piciorul cărţii.

Pe paginile sale, ***Elementa...*** păstrează urmele a doi posesori, dar ştampila de la pagina 15 nu mai este lizibilă. Pe pagina de titlu însă apar foarte clar iniţialele *J. G.*, iar mai jos chiar numele detaliat *Jakab Gergely*. Tot pe pagina de titlu mai apare şi ştampila cu legenda *Biblioteca Municipală Târgu-Mureş*, ceea ce pune sub semnul întrebării anul intrării acestei lucrări în fondul bibliotecii, în condiţiile în care această titulatură a fost valabilă în intervalul 1968-1974.[13]

Cel de-al doilea exemplar - ***Elementa linguae daco-romanae sive valachicae emendata, facilitata, et in meliorem ordinem redacta per Georgium Sinkay de Eadem, AA. LL. Philosophiae, et SS. Theologiae doctorem, scholarum nationalium valachicarum in Magno Transylnaniae Principatu primum, atque emeritum directorem, nunc penes regiam Universitatis Pestanae typographiam typi correctorem. Budae typis regiae Universitatis Pestanae, 1805***[14] - are numărul de

[12] I. Bianu, N. Hodoş, ***Bibliografia Românească Veche***, vol. II, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1910, nr. 430, p. 251-253. În continuare ***BRV***, II.

[13] Pentru un scurt istoric al bibliotecii, vezi D. Poptămaş, ***Biblioteca Judeţeană Mureş la 90 de ani***, în ***Libraria. Studii şi Cercetări de bibliologie***, vol. 2, 2003, p. 5-25.

[14] ***BRV***, II, nr. 687, p. 464-466.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

inventar 54.346 şi păstrează în mare parte structura, forma şi conţinutul primei ediţii. Coperta este din carton învelit în piele; încă se mai observă chenarul ornamental de pe copertă, precum şi 5 nervuri mici, gravate pe cotor; paginaţia este de /8/ + 10-100 pagini.

Şi în cazul acestei cărţi există unele semne de întrebare legate de anul intrării în fondul bibliotecii. Aceasta în condiţiile în care ştampila cu legenda *Biblioteca Centrală Regională Mureş* apare de două ori: pe verso paginii de gardă şi la sfârşitul textului, ori această titulatură a fost folosită în intervalul 1951-1968, ceea ce contravine anului 1980, care a fost menţionat în documentele interne.

Un alt semn de proprietate este semnătura care apare pe forzaţ faţă: *Bustya Endre. 1945*. Deşi nu există nici o menţiune în acest sens, se poate conchide că ***Elementa...*** a intrat în colecţiile bibliotecii prin intermediul acestui filolog, cercetător pasionat al literaturii maghiare, care în intervalul 1958-1960 a lucrat ca bibliotecar la Biblioteca Documentară Bolyai. Cum perioada activităţii sale corespunde cu titulatura de pe ştampilă, considerăm ca posibilă intrarea acestei lucrări în colecţiile bibliotecii într-o perioadă de timp, anterioară anului 1980.

Cu siguranţă, un loc aparte în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş îl ocupă cele două exemplare din ***Propovedanie sau învăţături la îngropăciunea oamenilor morţi. Acum de preotul Samoil Klain de Sád făcute. Cu bunăvoinţa celor Maimari. Tipăritusau în Blaj cu tipariul seminariului 1784***.[15] Este o lucrare care se adresează preoţilor, dar care corespunde şi nivelului de cultură al maselor, fiind vizibil efortul autorului de a conferi textului o cât mai mare claritate, evitând „*măiestria ritoricească*;”[16] cuprinde predici rostite cu prilejul unor înmormântări şi se „*încadrează ca gen unei tradiţii româneşti ortodoxe şi în aceeaşi vreme unor modele din Reforma catolică....*”[17]

---

[15] ***BRV***, II, nr. 472, p. 287-288.

[16] ***Istoria literaturii române***. Vol. 2, coordonat de A. Dima, I. C. Chiţimia, P. Cornea, E. Todoran, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1968, p. 42.

[17] P. Teodor, ***Sub semnul luminilor...***, p. 176.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

Cele două exemplare aflate la Biblioteca Judeţeană sunt identice ca ediţie, diferenţele constând în starea fizică a acestora, precum şi în însemnările manuscrise încă vizibile. Cărţile sunt uşor de manevrat, formatul fiind de 21,5 X 17,5 cm, iar oglinda paginii are dimensiunile 17 X 12,5 cm. Textul este scris doar cu negru, pe 27 R, însă este destul de îmbogăţit, având ornamente tipografice şi viniete la fiecare început de capitol; în plus, caracterele chirilice folosite la paginaţie sunt încadrate între mici ornamente florale, de culoare neagră.

Ambele exemplare sunt destul de deteriorate, având coperţile parţial distruse, legătura compromisă, paginile şi extremităţile „dantelate." Din fericire însă, textul este integral în ambele variante, fiind păstrate toate cele 144 pagini.

Exemplarul cu nr. de inventar 529.460 a fost înregistrat în documentele bibliotecii la data de 4 martie 1980 şi provine de la un anticariat din Târgu-Mureş. A fost achiziţionat contra sumei de 375 lei la data de 18 noiembrie 1979, alături de alte lucrări de o valoare deosebită: un ***Octoih*** de la Blaj din 1792; un ***Liturghier*** de la Sibiu, 1814, şi altul de la Blaj, din 1775; un ***Catavasier*** în manuscris; un ***Penticostar*** de la Iaşi, 1753 şi un ***Antologhion*** de la Bucureşti din 1736.[18]

Sunt puţine însemnări manuscrise pe acest exemplar. Cea mai importantă, ca mărime, este cea de pe forzaţ-faţă - 7 rânduri scrise cu cerneală - dar care au rămas încă necunoscute; sunt foarte vizibile, la prima vedere, câteva cifre, precum şi unele cuvinte disparate, însă textul integral este departe de a fi descifrat şi înţeles. Situaţia este aproape identică în ceea ce priveşte textul de 3 rânduri scris chiar deasupra titlului; nu este în întregime descifrabil, dar pare să fie o dovadă a oferirii acestei cărţi unui apropiat al deţinătorului.

[18] Stocul achiziţionat în noiembrie 1979 este unul destul de mare, fiind format din 142 de volume, în valoare totală de 7.948,50 lei. Conform clasificării pe domenii, 36 aparţineau ştiinţelor social-politice, 24 literaturii, iar 82 au fost incluse în categoria altor materii. După limba de publicaţie, 95 erau în limba română, 4 în germană, 43 în alte limbi.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

Există şi alte însemnări, e adevărat foarte reduse ca număr de cuvinte, însă importante prin concluziile care le îngăduie; astfel, la pagina 78, cititorul şi-a notat impresiile de lectură, scriind cu creionul „*f. frumósă*", iar la pagina 112, pe marginea textului, în lateral, a fost scris cu cerneală textul „*pentru Va(o)ciu* (sau Daciu / Dociu) *rosonfi*". De asemenea, trebuie menţionată la pagina 59 ştampila cu legenda „*ARANYOSGYEREGI FELEKEZETI ISKOLA. GORKAT.*" Dacă luăm în calcul posibilitatea ca Aranyosgyeregi să fie de fapt denumirea maghiară a oraşului Câmpia Turzii, devine evident că această carte a aparţinut şcolii confesionale din localitate şi aceasta este, în fond singura însemnare clară de proprietate.

Cel de-al doilea exemplar, cu nr. de inventar 704.998, este înregistrat în documentele interne la data de 9 septembrie 1987 şi face parte dintr-o donaţie foarte valoroasă oferită bibliotecii de Dan Culcer,[19] om de litere apropiat de tot ce înseamnă cultură şi valoare spirituală.[20] Starea generală a cărţii este din nefericire destul de deteriorată, dar textul este integral şi poate fi uşor citit.

Acest exemplar este destul de bogat în însemnări manuscrise, însă nu toate au fost descifrate până în acest moment. Ambele forzaţuri sunt acoperite în întregime cu diverse tipuri de scriere, de diferite culori şi mărimi. Sunt scrise în egală măsură fraze, dar şi cuvinte disparate, care îngreunează descifrarea, neputând fi interpretate în context. Reţine însă atenţia din primul moment însemnarea de pe pagina de titlu „*Donată M. On. D. Dr. Elie Dăian protopop gr. cat în Cluj. Şoimuş la 29 IV 907. Ioan Baciu*," o mărturie clară a importanţei acordată acestei lucrări în lumea ecleziastică. De altfel, Elie Dăianu (1868 - 1956) îşi va lega pentru totdeauna numele de

[19] Dintre lucrările donate de Dan Culcer în 1987, mai putem aminti: T. Cipariu, ***Elemente de poetică***, Blaj, 1860; ***Vechiul Testament***, Sibiu, 1833; Seneca, ***Orationes***, tipăritură din secolul al XVII-lea etc.

[20] A. Cosma, ***Scriitori români mureşeni***, Târgu-Mureş, Biblioteca Judeţeană Mureş, 2000, p. 44-45.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

cărturarii Şcolii Ardelene, datorită faptului că în anul 1906 va reedita la Cluj atât ***Propovedaniile...***, cât şi ***Predicile...*** lui Maior.[21]

Însemnările sunt destul de frecvente şi pe paginile cărţii; o astfel de însemnare manuscrisă se întinde pe mai multe foi, între paginile 17-43 şi este scrisă numai pe foaia din partea dreaptă.

Nu trebuie să trecem cu vederea faptul că, între paginile acestei lucrări, au fost găsite 4 foi, două scrise integral cu mâna şi care reproduc pagina de titlu şi introducerea „Cătră cetitoriu," semnată de Samuil Micu. Nu se poate spune cine este autorul transcrierii, deşi se observă foarte clar că este un tip vechi de scriere, pe o hârtie îngălbenită. Pe ultima pagină, o altă mână a scris, cu culoare albastră, următorul text: „*Anul necunoscut - lipsind începutul şi sfârşitul cărţii. Ceaslov vechi din Miceşti (Micuş) (Turda) dela Mo*(raru?) *Nic. care mi-a plantat brazi dar nu sau prins*."

Un moment de turnură în evoluţia spirituală a poporului român îl reprezintă tipărirea în anul 1795 a faimoasei ***Biblii de la Blaj***, rod al îndelungatelor eforturi depuse de Samuil Micu, cel care, socotind că ***Biblia*** de la Bucureşti din 1688 nu mai corespunde din punct de vedere al conţinutului, a reluat traducerea textului grecesc a ***Septuagintei***, oferind românilor o ***Scriptură*** mai clară, mai completă şi mai aproape de original.[22] La Biblioteca Judeţeană Mureş se păstrează un exemplar din această ediţie, achiziţionat pentru suma de 750 de lei de la un anticariat din Târgu-Mureş, la data de 18 decembrie 1974. Este o lucrare de dimensiuni foarte mari - 36,5 X 24 cm; oglinda paginii este de 32 X 18 cm; 64 rânduri şi un total de 1138 pagini[23] - şi acest fapt a contribuit cu siguranţă la deteriorarea fizică destul de avansată, mânuirea cărţii fiind dificilă. Legătura s-a compromis total în timp, nu s-a păstrat nici o copertă; pagina de titlu este parţial distrusă, iar ultimele pagini lipsesc, cele păstrate fiind într-o stare destul de avansată de eroziune.

---

[21] M. Păcurariu, ***Dicţionarul teologilor români***, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1996, p. 144.

[22] N. Iorga, ***Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688 - 1821)***, vol. 2, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1969, p. 333.

[23] /12/ + 894 - 232 + /16/ pagini separate, destul de deteriorate.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

Cu siguranţă, ***Biblia adecă dumnezeiasca scriptură a legii vechi şi a ceii noao. Toate care sau tălmăcit de pre limba elinească pre înţălesul limbii româneşti. Acum întâiu sau tipărit româneşte supt stăpânirea prea înălţatului împărat a românilor. Franţisc al doilea craiului apostolicesc mare prinţip al Ardealului. Şi cealea lalte: cu blagosloveniia Măriii sale prea luminatului şi prea sfinţitului Domnului Domn. Ioanni Bob // vlădicul Făgăraşului. În Blaj, la Mitropolie. Anul de la naşterea lui Hristos 1795*** //[24] (număr de inventar 410.165) impresionează nu numai prin valoarea sa spirituală deosebită, ci şi prin aspectul grafic foarte îngrijit; pagina de titlu a fost tipărită în două culori - roşu şi negru; textul este scris pe două coloane, dar în cazul unor explicaţii suplimentare, precum cuvântul „Către Cetitoriu" este scris într-un singur bloc. Pentru a conferi mai multă prestanţă textului, fiecare început de capitol este marcat printr-o vinietă.

Nu se poate reface drumul urmat, în timp, de această lucrare de excepţie. Pe paginile sale destul de deteriorate s-au păstrat însă numele unora dintre cei care au beneficiat de învăţăturile transmise. Astfel, numele *Iosif / Iosip* - scris de aceeaşi mână - apare de 5 ori pe trei pagini diferite (36, 40, 46). Tot de 5 ori este scris şi numele *Jacob Buneanu* (p. 489; 501; 511; 533; 31); la pagina 31, pe textul evanghelistului Marcu, se mai adaugă după numele Jacob Buneanu şi menţiunea *aluiosifiu*, ceea ce sugerează o posibilă legătură de rudenie cu semnatarul anterior, Iosif / Iosip. La aceeaşi pagină mai apare şi numele *Olteanu Avramu*, o singură dată însă. Totodată sunt menţionate şi alte nume: *Pintikan Layos*, care face unele aprecieri referitoare la regimul alimentar impus de biserică, „*legea jidovilor ce să minice de dulce şi postire, eu Pintikan Layos*," la pagina 171. La pagina 315, *Ştefan Popa* s-a semnat de două ori cu creionul; la pagina 500 s-a semnat *D... Oltym*, iar la pagina 23 a ţinut să-şi scrie numele *Vidican Danila*.

Devine astfel destul de clar faptul că acest exemplar al ***Bibliei de la Blaj*** a avut cel puţin 6 posesori de drept, care au ţinut să-şi lege pentru

[24] ***BRV***, II, nr. 595, p. 380-382.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

totdeauna numele de această carte. Pe lângă semnăturile lor, mai apare şi menţiunea *R Regimentului* de la pagina 185 din ***Evanghelii***, precum şi alte însemnări, făcute de diverse persoane, referitoare la un verset, o explicaţie sau un eveniment prezentat în text: „*bolnăvirea lui ezechil*," pagina 342; „*Sabatul*," pagina 71; „*şi saul şi Samoil*," pagina 266 etc.

Cu siguranţă, una dintre lucrările de referinţă păstrate la Biblioteca Judeţeană Mureş, nu atât prin vechimea ei, cât prin importanţa textului în sine pentru istoria românilor, este ***Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae iura tribus receptis nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium. Cum notis historico-criticis I. C. E. Civis Transsilvani. Claudiopoli, Sumptibus et Typis Martini Hochmeister, Caes. Reg. Dicast. Tipographi et pr. Bibliopolae. MDCCXCI***.[25] - Cluj, 1791. Considerat a fi cel mai important document revendicativ al românilor din Transilvania, care însumează toate cererile înaintate autorităţilor imperiale în veacul al XVIII-lea, ***Supplex***-ul are la bază ideile formulate la mijlocul secolului de către episcopul Inochentie Micu Klein, reluate ulterior de fruntaşii intelectualităţii româneşti din Ardeal - Samuil Micu, Ioan Piuariu-Molnar, Iosif Meheşi, Petru Maior, Gheorghe Şincai, Ignatie Darabant etc. - şi transformat într-un veritabil instrument ideologic în lupta pentru emancipare naţională. Totodată, marchează începutul unei polemici destul de îndelungate, care implică intelectualitatea românească şi care va lua proporţii pe măsura publicării scrierilor istorice ale românilor.[26]

Exemplarul aflat în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş[27] are nr. de inventar 54.337 şi a fost achiziţionat în anul 1982 pentru suma de 300 de lei, dar în documentele interne nu se precizează sursa de proveniență. Este

---

[25] ***BRV***, II, nr. 548, p. 343-344.

[26] D. Prodan, ***Supplex Libbelus Valachorum***, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1998, p. 94 - 111; vezi şi S. Duicu, ***Pe urmele lui Petru Maior***, în ***Vatra***, an 20, nr. 5, mai, 1990, p. 25-26.

[27] Informaţii despre acest exemplar vezi în D. Poptămaş, ***Philobiblon mureşean - o viaţă printre oameni şi cărţi***, Târgu-Mureş, Fundaţia Culturală „Vasile Netea", 2003, p. 72 - 73.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

destul de redus ca dimensiuni: 59 p. + 12 p. manuscris; 21 X 17 cm; 32 R, iar oglinda paginii este de 16 X 12,7 cm. În ceea ce priveşte aspectul grafic, se poate spune că este destul de simplu, în condiţiile în care s-a folosit doar cerneală de culoare neagră, iar ornamentele tipografice lipsesc. Legătura s-a păstrat până azi şi este doar din carton.

Ceea ce diferenţiază acest exemplar de celelalte păstrate până azi este adăugarea unui număr de 12 pagini scrise cu mâna, în limba maghiară, numerotate de la 61 la 72 şi legate în continuarea textului propriu-zis. După cum reiese din fraza introductivă, explicativă de altfel, este vorba de transcrierea în limba maghiară a unei petiţii înaintate autorităţilor imperiale de către intelectualitatea românească la 18 martie 1850, în numele cărora semnează „*cei mai loiali supuşi, deputaţii naţiunii române, Timotheus Cipariu*." Textul pare să fi fost conceput la Bécs, adică Viena, la 11 martie 1850 şi este adresat direct împăratului de la Viena. În plus, în continuarea textului petiţiei este redat şi răspunsul împăratului, care oferă asigurări că cerinţele românilor vor fi îndeplinite.

Fiecare pagină din cele 12 scrise cu mâna este încadrată într-un chenar, trasat uşor cu liniarul; în plus, chenarul este deja trasat pe încă 4 pagini, care însă nu au mai fost completate, textul în sine având un final logic şi un înţeles clar.

În ceea ce priveşte drumul parcurs de acest exemplar din ***Supplex***, trebuie semnalate două însemne de proprietate, şi anume ştampila „Unitarius gymnázium könyvtára Székely - Kereztúron", ceea ce dovedeşte apartenenţa sa la fondul bibliotecii Gimnaziului Unitarian din Cristurul Secuiesc; cea de a doua este semnătura *Mike*, ce apare pe pagina de titlu şi care aparţine, susţine D. Poptămaş, juristului ardelean Mike Sándor (1795 - 1867).

Petru Maior este prezent în Biblioteca Judeţeană Mureş cu mai multe lucrări, de învăţătură moral - religioasă şi de istorie, care pun în evidenţă preocuparea sa de a oferi omului de rând, şi nu numai, fundamentele cunoaşterii, ca bază a evoluţie spirituale. Cu excepţia ***Istoriei***… din 1834,

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

toate lucrările care vor fi prezentate au fost publicate în timpul cenzoratului maiorescian la tipografia de la Buda.[28]

Se păstrează în fondurile bibliotecii două exemplare identice din ***Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morţi. Culease de Petru Maior de Dicio Sent-Mărtin. Paroh Sas - Reghinului, şi protopop Gurghiului în Ardeal, precum şi la crăescul Locumtenenţiale Consilium al Ungariei crăesc cărţilor revizor. La Buda în crăiasca tipografie a Universităţii Ungureşti. În anul 1809***,[29] o lucrare de o importanţă deosebită, prin care Maior îşi doreşte să aducă unele completări şi chiar să înlocuiască lucrarea lui Samuil Micu ce poartă acelaşi titlu şi a fost deja prezentată mai sus.[30] În acelaşi an 1809, Petru Maior reuşeşte să tipărească la Buda şi ***Didahii adecă învăţături pentru creaşterea fiilor la îngropăciunea pruncilor morţi culease de Petru Maior de Dicio Sămărtin. Paroh Sas - Reghinului, şi protopop Gurghiului în Ardeal, precum şi la înălţatul crăescul Locumtenenţiale Consilium al Ungariei crăesc cărţilor revizor. La Buda în crăiasca tipografie a Universităţii Ungureşti. În anul 1809***.[31] Ambele lucrări, cu conţinut profund religios, îşi dovedesc utilitatea şi aplicabilitatea în planul general de interese, întrucât încearcă să răspundă şi să completeze, de fapt, un vid de informaţie existent în epocă, cu privire la bunele maniere, la instruire, la viaţa religioasă.[32] Urmează, doi ani mai târziu, în 1810-1811, cea de a treia lucrare, ***Predici...***,

---

[28] Pentru o imagine de ansamblu asupra activităţii şi operei lui Petru Maior, de văzut L. Stanciu, ***Biografia unei atitudini. Petru Maior (1760 - 1821)***, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2003.

[29] I. Bianu, N. Hodoş, ***op. cit.***, vol. III, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1912, nr. 765, p. 6-10. În continuare ***BRV***, III.

[30] N. Iorga, ***op. cit.***, p. 202.

[31] ***BRV***, III, nr. 766, p. 10-12. Paginaţia: /6/ p. + 137 p.

[32] C. Muntean, ***Cărţi vechi româneşti tipărite la Buda, existente în Fondul Teleki-Bolyai al Bibliotecii Judeţene Mureş***, în ***Marisia. Studii şi materiale***, XII - XIV, 1983 - 1984, p. 464.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

tot o culegere de sfaturi morale care conturează limpede intenţia autorului de a scrie şi oferi cărţi folositoare clerului şi poporului român.

Cele două exemplare din ***Propovedanii...*** existente în fondul bibliotecii sunt completate, de fapt, de ***Didahii...***, ultimele fiind legate de acestea sub formă de coligat, cu pagină de titlu şi paginaţie separată. Ambele exemplare sunt destul de deteriorate, unul având chiar lipsuri deloc neglijabile; sunt destul de uşor de manevrat, având dimensiuni reduse: 23,5 X 19 cm; textul este scris pe 31 de rânduri, iar oglinda paginii este de 19 X 14 cm.

Exemplarul cu numărul de inventar 359.132 a fost achiziţionat de Biblioteca Judeţeană Mureş de la un anticariat din Bucureşti la 13 august 1971 pentru suma de 500 de lei.[33] Starea sa fizică este puţin mai bună, comparativ cu cel de-al doilea exemplar; legătura este din lemn, îmbrăcat în piele maro şi se observă încă urmele de încuietori: plăcuţe de metal pe coperta I şi urme de panglici de piele pe coperta IV. S-a păstrat destul de bine şi ornamentul de pe copertă: chenar cu colţuri, iar în mijloc mai este vizibilă scena răstignirii, încadrată de doi sfinţi. În ceea ce priveşte lipsurile, textul ***Propovedaniilor...*** s-a păstrat integral, însumând /10/ p. + 304 pagini; în schimb, ***Didahiile...*** nu sunt complete: finalul lipseşte, iar ultimele pagini păstrate sunt destul de tare compromise.

Orice însemne de proprietate sau însemnări manuscrise lipsesc. De menţionat doar păstrarea între paginile lucrării a unui document, o decizie emisă de Judecătoria de ocol Miercurea, secţia c.f., la 25 mai 1929 pe numele lui Ilie Fleşeriu din comuna Miercurea, a cărui semnătură şi apare pe document. Este însă destul de dificil de stabilit o legătură între acest document şi proprietatea asupra cărţii.

Cel de-al doilea exemplar, cu numărul de inventar 775.308 a fost achiziţionat la 27 decembrie 1993 de la un anticariat din Târgu-Mureş,

[33] Au fost cumpărate atunci 97 de volume, din care 60 ziare şi reviste; valoarea totală a stocului a fost de 3172 lei.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

împreună cu alte nouă lucrări de o deosebită importanţă[34] pentru suma de 18.000 de lei. Este un exemplar foarte deteriorat, având lipsă atât primele pagini din ***Propovedanii...***, care încep abia cu pagina 23 şi însumează doar 240 de pagini, cât şi ultimele 24 de pagini din ***Didahii...***: /10/ p. + 113 p.

În ceea ce priveşte posibilii deţinători ai acestei lucrări, avem o singură însemnare nominală: numele *Prekup*, scris cu creionul la pagina 140, numerotare făcută după numărul de pagini existente. O altă „mână" a mai făcut o însemnare la pagina 126: „*Patimile şi necazurile din lumea aceasta nu se vor asemăna câte zile acela care va da Domnul Dumnezeu celor ce vor da cu blândeţie*" - ***Propovedania*** nr. 21, pagina 2. Textul nu este semnat şi nu este o transcriere cu caractere latine a unui fragment din text, cel puţin nu de la pagina respectivă; este probabil concluzia la care ajunge cititorul în urma lecturii.

S-au mai păstrat între paginile acestei lucrări încă două documente, deşi este greu de stabilit legătura cu cartea în sine. Primul este o fotografie de dimensiuni reduse, realizată la Praid la 20 mai 1970, înfăţişând două tinere - Gátore Térésa şi Gátore Eva; al doilea este un fragment dintr-un text religios, altul decât lucrarea în discuţie, şi pe spaţiul rămas liber sub text a fost scris cu creionul un „*Protocol! Despre aceia cum că în 19 II 1925 am primit de la* [...] *Niculaus Izrail 10.011 lei pentru 147 ferdere porumb. Prin aceasta adeveresc şi achitez* [...]" Din nefericire, foaia a fost tăiată şi semnătura nu mai este vizibilă.

Tot o lucrare folositoare clerului este şi ***Predice sau învăţături la toate duminicile şi sărbătorile anului culease de Petru Maior de Dicio Sen-Mărtin, paroh Sas-Reghinului, şi protopop Gurghiului în Ardeal, precum şi la înălţatul crăescul Locumtenenţiale Consilium al Ungariei crăesc cărţilor revizor. În Buda la Crăiasca Tipografie a Universităţii***

---

[34] ***Evanghelie***, Bucureşti, 1750; ***Triod***, Blaj, 1800; ***Liturghier***, Bucureşti, 1728; ***Psaltire***, Bucureşti, 1743; ***Catavasier***, Blaj, 1824; ***Triod***, Bucureşti, 1726; ***Noul Testament***, Sibiu, 1867; ***Ceaslov***, Bucureşti, 1777, în valoare totală de 810.000 lei.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

Ungureşti din Pesta. 1810,[35] o lucrare tipărită la Buda în anii 1810-1811, pe care autorul a preferat să o împartă în trei broşuri de dimensiuni reduse, convins fiind că „*mai lesne se poate purta în mâini, şi în casă şi afară în grădină, sau în orice alt loc, unde de multe ori sunt strâmtoraţi (preoţii) pentru sunetul pruncilor, a eşi când vreau să înveaţe*."[36]

Din nefericire, la Biblioteca Judeţeană Mureş se păstrează doar ***Cartea I carea cuprinde predicele dela dumineca vameşului până la dumineca tuturor sfinţilor***. Volumul are numărul de inventar 697.616, a fost achiziţionat de la anticariatul din Târgu-Mureş, pentru suma de 875 de lei, la 23 decembrie 1986 şi a fost înregistrat în documentele de bibliotecă la 24 ianuarie anul următor. Este un exemplar complet, având /6/ p. + 237 p, deşi foarte deteriorat, în pofida faptului că a fost restaurat înainte de intrarea sa în bibliotecă; de altfel, această restaurare ridică unele semne de întrebare, în condiţiile în care atât forzaţul, cât şi paginile de gardă au fost refăcute şi înlocuite cu alte foi, dintr-o hârtie mai groasă, scrise în întregime cu caractere chirilice, în două culori - maroniu şi roşu, dar nu este un text scris în limba română. Pe lângă textul imprimat s-au păstrat pe aceste foi şi numeroase însemnări, care diferă prin dimensiune, stil, culoare şi toate sunt scrise cu caractere chirilice. Multe dintre ele fac trimiteri la diferite predici rostite în cadrul slujbelor de duminică, sau slujbe „... *care se spune la morţi*" sau chiar unele îndemnuri „*Să laude pre Domnul...*" Pe forzaţul din spate se observă un text mai consistent, scris la 1831 şi semnat de *Papp Péter* şi *Radnotffai Dejak*. De menţionat şi faptul că s-au mai păstrat între paginile acestei lucrări nu mai puţin de 24 de pagini în manuscris, una completată doar pe jumătate, cu mai multe tipuri de scriere. Textul nu a fost încă descifrat, dar după aspectul hârtiei şi caracteristicile scrisului datează cu siguranţă dintr-o perioadă mai apropiată de momentul tipăririi decât de zilele noastre.

În ceea ce priveşte aspectul grafic al acestei lucrări, trebuie menţionat faptul că textul este scris doar cu negru şi fiecare pagină are un antet cu denumirea predicii respective. Ornamente puţin mai elaborate apar doar la

[35] ***BRV***, III, nr. 779, p. 22-25.

[36] N. Iorga, ***op. cit.***, p. 202.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

începutul „Cuvântului înainte" şi la începutul primei predici; în restul lucrării, apare doar un ornament simplu, având la bază o linie şerpuită.

La Biblioteca Judeţeană Mureş se păstrează nu mai puţin de 3 exemplare din ***Istoria pentru începutul românilor în Dachia. Întocmită de Petru Maior de Dicio-Senmartin, protopop, şi la înălţatul crăescul Consilium Locumtenenţiale al Ungariei crăesc cărţilor revizor. La Buda, în Crăiasca Tipografie a Universităţii Ungureşti din Pesta. 1812***,[37] lucrare de căpătâi a generaţiei paşoptiste, elaborată cu multă migală şi spirit de responsabilitate de către cenzorul, pe atunci, al tipografiei de la Buda, Petru Maior.[38] Lucrând într-un „*ritm infernal*,"[39] Maior a reuşit să culeagă informaţii şi să le prelucreze într-un timp foarte scurt, dar într-o manieră care nu lasă deloc impresia unor „*opere pripite*."[40] Dimpotrivă, condus de credinţa că misiunea istoricului este asemănătoare unei „*deregătorii a adevărului*" şi cultivând motto-ul „*Cu anevoie iaste a nu grăi adevărul*"[41], Petru Maior face apel la acele idei fundamentale care au stat la baza tuturor scrierilor istorice ale iluminismului: romanitatea poporului român, unitatea de origine şi continuitatea la nordul Dunării. Este prin urmare „*o lucrare polemică, îndreptată împotriva celor care se străduiau - cu argumente aşa-zis ştiinţifice - să convingă opinia publică de apariţia «întâmplătoare» şi, oricum, «târzie» a românilor pe aceste locuri*."[42] Maior devine, prin lucrarea sa, considerată drept „*replică ştiinţifică, ce acuză*

---

[37] ***BRV***, III, nr. 809, p. 57-61.

[38] În Biblioteca Judeţeană Mureş există şi un al patrulea exemplar din ediţia din 1812 şi face parte din Fondul Teleki-Bolyai; vezi în acest sens C. Muntean, ***op. cit.***, p. 464.

[39] G. Gorun, ***Două scrisori inedite ale lui Petru Maior către episcopul Samuil Vulcan***, www.bru.ro

[40] N. Iorga, ***op. cit.***, p. 202.

[41] ***Despre vechimea şi continuitatea românilor. Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior***, Bucureşti, Editura Militară, 1989, p. XXXV.

[42] ***Ibidem***, p. XLI.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

denaturarea istoriei românilor"[43] purtătorul de cuvânt al cărturarilor români şi totodată susţinătorul polemicii cu istoricii străini contemporani.

Două din cele trei exemplare păstrate în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş sunt publicate la Buda în anul 1812 când Petru Maior se afla deja la tipografia budensă în calitate de cenzor. Sunt ediţii identice, având dimensiunile 22,5 X 17,5 cm; 30 R; oglinda paginii are dimensiunile 17,5 X 14 cm. În ceea ce priveşte aspectul grafic, textul este scris doar cu negru şi au fost folosite puţine ornamente tipografice.

Diferenţele sunt date de particularităţile de exemplar. Astfel, exemplarul cu nr. de inventar 604.709 apare înregistrat în evidenţa bibliotecii la nr. 72 / 15 septembrie 1984 şi provine dintr-o donaţie extrem de importantă pentru noi. Este vorba de un număr de 848 de titluri oferite Bibliotecii Judeţene Mureş de către Petronela Chinezu, soţia lui Ion Chinezu, fondatorul ***Gândului românesc***, revistă de cultură şi literatură, cea mai importantă publicaţie de acest fel din Transilvania interbelică.[44] Exemplarul a fost restaurat, având acum copertă de carton, iar pe cotorul din piele au rămas vizibile 3 nervuri, destul de proeminente. Lipseşte doar ultima foaie (f. 347-348), în timp ce paginile 343-346 au fost în întregime acoperite cu o folie destul de groasă, dar transparentă, astfel încât se poate observa uşor degradarea paginilor înainte de momentul restaurării.

Drumul parcurs de acest exemplar pare a fi destul de uşor de reconstituit, datorită însemnelor de proprietate de pe diferite pagini. Astfel, pe pagina de titlu apar trei tipuri de scriere, două fiind destul de greu de citit şi completat: este vorba de două semnături scurte - *Ioane* / J sau D / şi / Bob / sau / Lob /. Cea de a treia este însă foarte clară - *Inscriptus Cathalogo Librorum Jacobi Logoşan Tertii anni SS. Th*(eolo)*giae Auditoris*

---

[43] M. Protase, ***Petru Maior***, Bucureşti, Editura Minerva, 1973, p. 173 - 201; vezi în acest sens şi D. Ghişe, P. Teodor, ***Fragmentarium iluminist***, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972, p. 179 - 212.

[44] A se vedea în acest sens M. Avram, ***Ion Chinezu şi Gândul său românesc - în lumina dedicaţiilor păstrate la Biblioteca Judeţeană Mureş***, în ***Libraria. Studii şi Cercetări de bibliologie***, vol. 2, 2003, p. 122 - 129.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

Anno 1842 30a Martii.[45] În ordine cronologică, urmează însemnarea de la pagina 186, cu textul *George 1906 Dănilă VII cl. gimn*, ceea ce ne îngăduie să credem că, dintr-un motiv sau altul, primul proprietar a trebui să renunţe la carte, ea intrând în posesia mai tânărului cititor. Dacă ţinem seama de ştampila de la pagina 375, *Anticariatul nr. 4*, putem conchide că şi cel de-al doilea proprietar a păstrat cartea doar pentru o perioadă de timp, ea intrând în circuitul de vânzare-cumpărare al anticariatelor. În final, va fi achiziţionată de Ion Chinezu şi astfel, va ajunge în fondul bibliotecii mureşene.

Cu siguranţă însă, numărul celor care au parcurs această lucrare este mai mare, astfel se explică diversele însemnări, făcute cu creionul, pe unele pagini.[46]

Cel de-al doilea exemplar al ediţiei din 1812, cu nr. de inventar 631.431, a fost înregistrat în documentele bibliotecii la numărul 4 / 15 februarie 1983, ceea ce dovedeşte faptul că a fost achiziţionat odată cu ediţia din 1834 a aceleiaşi lucrări şi cu ***Hronica românilor...***, a lui Şincai, de la un anticariat din Bucureşti. Preţul de achiziţie a fost de 350 de lei.

Specific acestui exemplar este faptul că primele 10 pagini, inclusiv pagina de titlu, lipsesc, dar au fost înlocuite cu 18 pagini manuscrise, care redau integral textul lipsă. Avem, prin urmare, un exemplar complet, însumând /2/ p. + 348 pagini. Pagina de titlu îşi păstrează formatul, aşezarea în pagină şi rândurile şi se observă chiar şi motto-ul de pe pagina de gardă / titlu.[47]

Este destul de greu, imposibil chiar, de făcut presupuneri în legătură cu cel care a întregit lucrarea, în condiţiile în care nu se observă nici un fel de însemne de proprietate; excepţie fac doar paginile 152 şi 346, dar însemnările nu au fost încă descifrate şi oricum, nu apare nici un nume. Cu siguranţă însă

---

[45] Este vorba de studentul Iacob Logoşan din Turda, student la teologie în anul III. Vezi D. Poptămaş, ***Philobiblon mureşean...***, p. 77.

[46] Vezi în acest sens: „… *Daciam provincia liberis selniquis*…" de la pagina 103; „*Belgradu*…" singurul cuvânt lizibil de la pagina 27; „*Dacia felix*", de la pagina 17.

[47] Este vorba de celebra „confesiune": *Cu anevoie iaste a nu grăi adevărul*.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

a fost un împătimit al cunoaşterii, dacă ţinem seama de faptul că scrisul este foarte îngrijit, iar legătura cărţii a fost refăcută după adăugarea foilor copiate.

Nu în ultimul rând, în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş se află un exemplar din cea de-a doua ediţie a ***Istoriei pentru începutul românilor în Dachia***, tipărită la Buda în anul 1834 prin grija lui I. Mălinescu. De altfel, contribuţia sa este clar semnalată pe pagina de titlu, mult mai bogată în informaţii, comparativ cu ediţia precedentă: ***Iar acum pretipărită prin Iordachi de Mălinescu, secretariul Arhivei Statului a Principatului Moldaviei; cu adăugirea dialogului, şi a disputaţiilor urmate în limba latinească asupra acestei istorie, şi tălmăcite româneşte prin Damaschin Bojincă, iurisconsultul Principatului Moldaviei. În Buda, cu tiparul Crăeştei Tipografie a Universitatei Ungureşti. 1834***.

Formatul este puţin mărit comparativ cu ediţia din 1812, oglinda paginii având dimensiunile 19 X 14,5 cm, 36 R; legătura este din carton, cu cotor din piele, cu 7 perechi de nervuri, abia trasate, ca nişte linii paralele; se foloseşte şi pentru această ediţie doar culoarea neagră, iar ornamentele tipografice lipsesc.

În plus faţă de prima ediţie, lucrarea mai cuprinde şi ***Disputaţiile asupra istoriei pentru începutul românilor în Dachia; urmate între autorul ei Petru Maior etc. şi între recensentul K. împotrivnicul istoriei. Tălmăcită de pe letinie pe românie prin Damaschin Bojincă iurisconsultul Principatului Moldaviei. Precum şi în mărita crăime a Ungariei J. avocat. În Buda cu tipariul Crăeştii Tipografii a Universitatei Ungureşti. 1834***, numerotate separat de la 1 - 64 p.

Istoria... a intrat în fondul bibliotecii tot în februarie 1983, fiind cumpărată de la un anticariat din Bucureşti pentru suma de 800 de lei. Drumul său este destul de greu de reconstituit, în condiţiile în care avem o singură însemnare manuscrisă pe forzaţ-faţă; conform acesteia, cartea a fost

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

oferită ca premiu elevului Vasiliu Georgiu, drept recompensă pentru rezultatele obţinute la Bârlad, la 8 iulie 1854.[48]

Deşi depăşeşte cu mai bine de două decenii limita convenţională stabilită pentru cartea veche românească, lucrarea lui Gheorghe Şincai - ***Hronica românilor. Care începe din anul 86 după naşterea Domnului Hs şi se va sfârşi în anul 1808 în care au început a se tipări***, tipărită la Iaşi în 1853, continuă să uimească prin bogăţia informaţiilor, prin monumentalitatea sa.

Lucrarea cuprinde 3 tomuri (Tom 1 - anii 86 - 1439; Tom 2 - 1440 - 1614; Tom 3 - 1614 - 1739) şi un total de 1026 pagini. Formatul cărţii este destul de mare: 25,5 X 20 cm; 38 R; oglinda paginii: 20,5 X 15,5 cm. Aspectul grafic este simplu, fiind folosită doar culoarea neagră şi nu apar ornamente tipografice. Legătura este din carton, cu cotor din piele, pe care se mai observă încă 6 perechi de linii, ce imită nervurile; pe cotor mai este imprimat textul: „*Şincai // Hronica Românilor // 1. 2. 3. // G. P.*"

Exemplarul aflat în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş are nr. de inventar 631.432 şi după cum reiese din documentele de bibliotecă din data de 4 / 16 februarie 1983, sursa de proveniență este Anticariatul Bucureşti, de unde a fost cumpărat în decembrie 1982 pentru suma de 1500 de lei.[49] Stocul din care face parte însă este unul destul de mare, cuprinzând 145 de volume,[50] în valoare totală de 41.963 lei.[51] Starea fizică este destul de bună,

---

[48] „*Onorabilul Departament al Cultelor şi Instrucţiunilor publice prin subscrisul Său Delegat a hărăzit acest premiu Elevului Vasiliu Georgiu la essamenul semestrului II^le^ dela scuola publică din astă poliţie spre a se distingea între toţi conscolarii săi, prin acest semn de laudă şi vrednicie.*" Semnează *Alboteano /Lavd/* ? Vezi în acest sens şi D. Poptămaş, ***Philobiblon mureşean...***, p. 77 - 78.

[49] Conform notei de livrare 1-4 din 7 decembrie 1982.

[50] Din acelaşi stoc fac parte şi două ediţii din P. Maior, ***Istoria pentru începutul românilor în Dachia***, din 1812 (nr. inv. 631.431) şi 1834 (nr. inv. 631.442)

[51] După conţinut, cele 145 de lucrări au fost împărţite după cum urmează : 37 publicaţii social-politice; 1 publicaţie tehnică ; 22 publicaţii din categoria beletristică;

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

exemplarul în discuţie având lipsă doar pagina de titlu a primului tom, iar forzaţul-faţă este rupt de-a lungul cotorului.

Din nefericire, pe paginile sale nu s-au păstrat nici un fel de însemne de proprietate sau orice alt fel de însemnări manuscrise, ştampile, etichete etc., astfel încât ne aflăm în imposibilitatea de a încerca o reconstituire a drumului parcurs în timp de această lucrare. Ştim doar că este publicată la Iaşi în anul 1853, iar iniţialele *G.P.* de pe cotor nu par să aibă legătură cu numele nici unuia dintre cei implicaţi în imprimarea ei la tipografia româno-franceză. Această lipsă nu-i reduce însă valoarea ca exemplar; prin conţinutul său, prin informaţiile pe care le pune în circulaţie, prin contribuţia la cunoaşterea istoriei naţionale, ***Hronica românilor*** rămâne una din operele reprezentative ale Şcolii Ardelene, o monumentală sinteză de istorie românească.

Toate aceste lucrări, fără de care nu putem înţelege trecutul şi viitorul nostru ca neam, reprezintă doar o mică parte din patrimoniul livresc al Bibliotecii Judeţene Mureş, o contribuţie locală la patrimoniul cultural naţional. Valoarea lor istorică, vechimea, contribuţia pe care au adus-o la lărgirea orizontului istoric şi istoriografic al elitei româneşti, la integrarea istoriei naţionale în istoria europeană, la perceperea confesionalismului românesc în cadrul mai vast al istoriei bisericii universale[52] le transformă în veritabile repere ale culturii româneşti.

85 din categoria alte materii. După limba de publicare, situaţia se prezenta astfel: 136 lucrări în limba română, 4 în limba germană şi 5 în alte limbi.

[52] P. Teodor, ***Sub semnul luminilor...***, p. 237.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)

The Transylvanian Triad - Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior - in Mureş County Library' s Collections

Abstract

The triad Micu-Şincai-Maior certainly represents the most important period of the Transylvanian Enlightenment. We choose this triad, instead of adding some other representatives of Transylvanian Enlightenment, because they are closely related to each other, not only in their activity, but also in particular life: they have followed the same *cursus honorum*, studying and teaching at Blaj, at Vienna and finally working as censors and correctors of Romanian books at the typography from Buda. Therewith, the influence of their works upon social and cultural evolution cannot be questioned.

This study does not deal with the importance of the works they have written; its goal is to offer a review over their books that can be found at Mureş County Library. There are 15 books, published between 1780-1853, each of them having specific features.

In presenting the works, we have chosen two main criteria: the authors and the chronology. Thus, the first author is Samuil Micu, who' s name appears on six books: three times as single author, two times as co-author and once as translator (***Biblia de la Blaj***, 1795).

The best represented is Petru Maior; he wrote four books, but each of them is kept in more than one copy (there are, for example, three copies of ***Istoria pentru începutul românilor în Dachia***, two copies of the first edition - Buda, 1812 and one of the second edition, 1834).

The last author presented is Gheorghe Şincai, because his work, ***Hronica românilor*** was first published in 1853. But his name also appears on ***Elementa...***, published at Vienna at 1805.

In presenting the books, we have highlighted all the information that customize them: physical aspect, conservation stage, hand writing annotations, date and place of aquisition, price and other details.

BDD-A19367 © 2007 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:51:44 UTC)